

UDK: 341.411
izvorni znanstveni rad
primljen 27. ožujka 2006.

Dr. sc. Vesna Kazazić,
izvanredni profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru

POVREDA MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA

"Divim se Vasiliju Grosmanu kojemu su nacisti ubili majku, a on je nakon što se borio protiv njih, ustao protiv komunističkog jarma, i koji je pred kraj života želio napisati povijest Armenaca, još jednog naroda žrtve genocida.

Divim se Davidu Roussetu koji se borio protiv nacista i bio deportiran u Buchenwald, a zatim briljantno analizirao to svoje iskustvo i našao snage da se usprotivi svim vrstama logora za političke zatvorenike, počevši od onoga Gulaga. Divim se Germaine Tillion koja se po izlasku iz Ravensbrucka pridružila Roussetu u toj borbi, a zatim digla glas protiv torture u Alžiru i siromaštva u svijetu. Divim se Mareku Edelmanu, bivšem budistu koji je poveo ustanak u varšavskom getu i poslije trpio komunističku diktaturu, koji je nedavno osudio etničko čišćenje u bivšoj Jugoslaviji riječima: "to je postumna pobjeda Hitlera". Takeve "usporedbe" ni u čemu ne niječu prošlost, one još više uzdižu one koji ih izriču."

Tzvetan Todorov, Le Monde, 31. siječnja 1998.

Razdoblje XX. i početak XXI. stoljeća obilježeno je sukobima u kojima su grubo kršena pravila međunarodnog humanitarnog prava. U izmijenjenim sigurnosnim uvjetima, poslije hladnog rata, kada je sigurnost pojedinaca postala primarna, reafirmirano je značenje korpusa međunarodnog humanitarnog prava koje štiti zaštićene osobe u ratu.

Opća podrška ovim aktima, a posebice Ženevskim konvencijama o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine i Dopunskom protokolu I. iz 1977., predstavlja ohrabrenje i budi nadu u porast svijesti o potrebi ulaganja i novih napora radu ograničenja posljedica oružanih sukoba.

Strane u međunarodnom sukobu imaju obvezu sprečavati kršenja međunarodnog humanitarnog prava i kažnjavati izvršitelje ovih povreda. Kazne za teško kršenje Ženevskih konvencija i Dopunskog protokola I. jedan su od najvažnijih elemenata nacionalne primjene međunarodnog humanitarnog prava.

Autorica u radu analizira u kojoj je mjeri BiH izvršila preuzete međunarodne obveze i usvojilo zakonodavstvo nužno za kažnjavanje teških povreda međunarodnog humanitarnog prava.

Ključne riječi: Međunarodno humanitarno pravo, Bosna i Hercegovina, Kazneni zakoni, Ženevske konvencije i Dopunski protokol I.

Oružani sukobi oduvijek su pratili razvoj ljudskog društva. No od XIX. stoljeća rastu i pokušaji da se međunarodni sukobi vode prema nekim temeljnim pravilima, te da se rat humanizira, tj. da se ratne operacije ograniče pravilima "čovječnosti" i da se smanje stradanja osoba pogođenih oružanim sukobima.

Pravo u ratu mora se primjenjivati u svakom sukobu, bio on međunarodni ili nemeđunarodni (unutarnji). Tako u Preambuli Dopunskog protokola I, uz Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine¹ stoji: "...Odredbe Ženevskih konvencija ... i ovog Protokola treba u punoj mjeri da budu primijenjene u svim prilikama, na sve osobe koje su zaštićene tim instrumentima, bez ikakve diskriminacije zasnovane na prirodi ili porijeklu oružanog sukoba ili na cilju koji su strane u sukobu postavile ili koji im se pripisuje."

Pravo oružanih sukoba utvrđuje pravila čijom primjenom se broj ljudskih žrtava i obujam razaranja mogu svesti na nužan minimum. Svaka uporaba sile, koja je "iznad" onoga što zahtijeva vojna potreba, bit će u suprotnosti sa "zahtjevima čovječnosti" i predstavljat će kršenje međunarodnog humanitarnog prava.

Svejedno koji je motiv za poštivanje pravila međunarodnog humanitarnog prava u pitanju – osobni osjećaj čovječnosti i morala ili strah od sankcije – rezultat će osjetiti svi oni koji su izbjegli smrt, torturu i druga ponižavanja, koje zlo zvano rat, sa sobom donosi.

POJAM ORUŽANIH SUKOBA

Međunarodno humanitarno pravo predstavlja sustav pravnih normi koje se primjenjuju na odnose između zaraćenih strana u međunarodnom ili nemeđunarodnom oružanom sukobu, na određene odnose između zaraćenih i neutralnih država i na zaštitu čovjeka u ratu.

Međunarodni oružani sukob postoji u slučaju objavljenog rata ili svakog drugog oružanog sukoba koji izbije između dvije ili više Visokih strana ugovornica, čak i ako jedna od njih nije priznala ratno stanje.² On postoji u slučaju okupacije cijelog teritorija jedne visoke strane ugovornice ili njezina dijela, čak ako ta okupacija ne naide ni na kakav vojni otpor.

Pored navedenih situacija Dopunski protokol I, iz 1977. godine, proširio je pojam međunarodnog oružanog sukoba navodeći da se pod međunarodnim oružanim sukobom podrazumijevaju "oružani sukobi u kojima se narodi bore protiv kolonijalne dominacije i strane okupacije i protiv rasističkih režima koristeći se pravom naroda na samoodređenje, potvrđenim u Povelji Ujedinjenih nacija i Deklaraciji o načelima me-

¹ 1949. godine usvojene su 4 Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata, a 1977. godine dva Dopunska protokola I i II. To su: Ženevske konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika o oružanim snagama u ratu; Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru, Ženevska konvencija o postupanju s ratnim zarobljenicima te Ženevska konvencija o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata; Dopunski protokol I uz Ženevske konvencije od 12. 8. 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba te Dopunski protokol I uz Ženevske konvencije od 12. 8. 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba.

Bosna i Hercegovina je, na temelju sukcesije, stranka i Ženevskih konvencija iz 1949. i Dopunski protokol I i II, "Službeni list R BiH", 25/93 od 15. 12. 1993. god.

² Čl. 2. Ženevskih konvencija iz 1949. godine.

đunarodnog prava koji se tiču prijateljskih odnosa i suradnje između država u skladu s Poveljom UN.”³

Dugo se vremena smatralo da su nemeđunarodni oružani sukobi unutarnja stvar države na koju se primjenjuju pravila međunarodnog ratnog prava. Zajednički članak 3. sve četiri Ženevske konvencije išao je korak dalje. On predviđa minimalna pravila kojih se moraju pridržavati sve strane i u nemeđunarodnim (unutarnjim) oružanim sukobima (iako su to konvencije koje se bave žrtvama međunarodnih oružanih sukoba). Članak 3. glasi:

(1) “Prema osobama koje ne sudjeluju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osoba onesposobljena za borbu zbog bolesti, rana, lišenja slobode ili iz kojeg drugog uzroka, postupat će se, u svakoj prilici, čovječno; bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kojem drugom sličnom mjerilu.

U tom cilju zabranjeni su i zabranjuju se, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim osobama, sljedeći postupci:

(a) nasilje koje se nanosi životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubojstava, osakaćenja, svireposti i mučenja;

(b) uzimanje talaca;

(c) povrede osobnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;

(d) izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja od strane redovno ustanovljenog suda i popraćenog svim sudskim garancijama koje civilizirani narodi priznaju za prijeko potrebne.

(2) Ranjenici i bolesnici bit će prihvaćeni i njegovani.

Svaka nepristrana humanitarna organizacija, kao što je Međunarodni komitet Crvenog križa, može ponuditi svoje usluge stranama u sukobu.

Strane u sukobu će se truditi, s druge strane, staviti na snagu putem posebnih sporazuma jedan dio ili sve ostale odredbe ove Konvencije.

Primjena prethodnih odredaba neće utjecati na pravni položaj strana u sukobu.”

Usvajanjem Dopunskog protokola II iz 1977. godine preciziran je pojam nemeđunarodnog oružanog sukoba.

1. Prema članku 1.

“Ovaj Protokol ... primjenjivat će se na sve oružane sukobe ... koji se odvijaju na teritoriju Visoke strane ugovornice, između njezinih oružanih snaga i otpadničkih oružanih snaga ili drugih organiziranih naoružanih skupina koje, pod odgovornom komandom, vrše takvu kontrolu nad dijelom njezina teritorija koji im omogućuje da vode neprekidne i usmjerene vojne operacije i da primjenjuju ovaj Protokol.

2. Ovaj Protokol se neće primjenjivati na situacije unutarnjih nemira i zategnutosti, kao što su pobune, izolirani i sporadični akti nasilja i ostali akti slične prirode, jer to nisu oružani sukobi.”

³ Čl. 1. st. 4. Dopunskog protokola I, uz Ženevske konvencije iz 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba

2 KRŠENJE PRAVILA MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA

Kao što smo već istakli, poštovanje pravila međunarodnog humanitarnog prava predstavlja ponašanje sukladno pravu i moralu, a kršenje tih normi predstavlja međunarodni zločin. Kršenjem međunarodnog prava dolazi se u sukob s vrijednostima i dobrima koje štiti međunarodno pravo.

Po mišljenju poznatog izraelskog pravnika Jorama Dinštajna, osobe, objekti i dobra koje štiti međunarodno pravo su:

1. pripadnici oružanih snaga koji su ranjeni, bolesnici ili pretrpjeli brodolom;
2. sanitetsko i vjersko osoblje, sanitetske jedinice i vozila, sanitetske ustanove, zgrade i materijal, brodovi i bolnice, sanitetski zrakoplovi;
3. ratni zarobljenici;
4. internirane osobe;
5. borci u određenim situacijama, kao npr. osobe koje iskaču iz oštećene letjelice;
6. nestale i mrtve osobe;
7. civili zatečeni na neprijateljskom teritoriju;
8. civili koji žive na okupiranom teritoriju;
9. civili pogođeni neprijateljskim vojnim operacijama, civilni objekti, objekti nužni za opstanak civilnog stanovništva, instalacije koje sadrže opasne sile;
10. posebne kategorije civila: žene, djeca, izbjeglice, članovi razdvojenih obitelji i osobe bez državljanstva;
11. novinari;
12. organizacije za civilnu zaštitu;
13. Međunarodni komitet Crvenog križa, nacionalna društva Crvenog križa i druge humanitarne organizacije;
14. Oznake Crvenog križa i druge slične oznake;
15. kulturna dobra i drugi vjerski objekti;
16. životna sredina.⁴

Biće međunarodnog humanitarnog prava čine njegova pravila. Ona imaju toliko vrijednosti koliko su sankcionirana prinudnim mjerama koje dolaze ili od međunarodne zajednice ili državne vlasti.

No, pored ove, postoji i etička prinuda pravnih normi iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava. To zato što su pravila međunarodnog humanitarnog prava pravila o čovjeku u ratu. Zato i zahtjev da se sa žrtvom postupa humano. Jer "ozakonjenje takvog postupanja u ratu, takve humanizacije rata, po shvaćanju svakog moralno i intelektualno zdravog čovjeka, znači da pravo gleda u čovjeku ljudsko biće čiji život, integritet i dostojanstvo su neprikosnoveni i radi zaštite tih vrijednosti propisuje čovječno postupanje s civilnom osobom i ratnikom ako postanu žrtve rata, a zabranjuje ponašanje koje je suprotno i moralu i razumu."⁵

⁴ J. Dinštajn, "Međunarodno pravo", u K. Obradović, (up.) Humanitarno pravo – savremena teorija i praksa, Beogradski centar za ljudska prava, 1997, str. 208. - 209.

⁵ Konstantin Obradović, Milan Šahović, Milivoj Despot, Međunarodno humanitarno pravo, razvoj-primena-sankcije, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2002, str. 273.

SPREČAVANJE TEŠKIH KRŠENJA ŽENEVSKIH KONVENCIJA I DOPUNSKOG PROTOKOLA I

Strane u međunarodnom sukobu imaju obvezu sprečavati kršenja međunarodnog humanitarnog prava i kažnjavati izvršitelje ovih povreda. Kazne za teška kršenja Ženevskih konvencija⁶ i Dopunskog protokola I, jedan su od najvažnijih elemenata nacionalne primjene međunarodnog humanitarnog prava.

Sukladno Ženevskim konvencijama i Dopunskom protokolu I,⁷ države stranke su u obvezi poduzeti svaku zakonodavnu mjeru koja je potrebna radi propisivanja odgovarajućih kaznenih sankcija protiv osoba koje su izvršile ili su izdale naredjenja da se izvrši neka od tih teških povreda.

Teška kršenja definirana su u sve četiri Ženevske konvencije i u Dopunskom protokolu I.⁸

Povrede se moraju kažnjavati na nacionalnoj razini ako su izvršene u međunarodnom oružanom sukobu i pod uvjetom da su žrtve zaštićene osobe. No Međunarodni komitet Crvenog križa preporučuje državama da usvoje zakonodavstvo nužno za kažnjavanje teških povreda Ženevskih konvencija i Dopunskog protokola I, bez obzira na prirodu oružanog sukoba u kojemu su izvršene (međunarodni ili nemeđunarodni). Na taj način bi se osiguralo i bolje poštovanje obveza koje su utvrđene u zajedničkom članku 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Dopunskog protokolu II, koje se primjenjuju u nemeđunarodnim oružanim sukobima.

AKTI KOJI PREDSTAVLJAJU TEŠKA KRŠENJA ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949. GODINE I DOPUNSKOG PROTOKOLA I

Teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Dopunskog protokola I, sadržane u čl. 50-I, 51-II, 130-III i 147-IV Ženevske konvencije i obuhvaćaju sljedeća djela:

- namjerno ubojstvo;
- mučenje ili nehumani postupak, uključujući biološke eksperimente;
- namjerno nanošenje suvišnih patnji ili ozbiljnih povreda tijelu ili zdravlju;
- obimno uništavanje i oduzimanje dobara neopravdano vojnom potrebom i izvršeno namjerno i nezakonito;
- prisiljavanje ratnog zarobljenika ili bilo koje druge osobe da služi u snagama neprijateljske države;
- namjerno lišavanje ratnog zarobljenika na tok i redovno suđenje;
- nezakonita progonstva i preseljenja i protuzakonita zatvaranja.

⁶ Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine, univerzalno su prihvaćene i postale su dio međunarodnog običajnog prava. To je potvrdio i Međunarodni sud pravde u Hagu u Savjetodavnom mišljenju o legalnosti prijetnje i upotrebe nuklearnog oružja, 8. 7. 1996. godine, paragraf 81, ICJ Reports, 1996., str. 226: "Dio konvencionalnog međunarodnog humanitarnog prava koji je, bez ikakve sumnje, postao međunarodno običajno pravo jest ono pravo koje je oličeno u Ženevskim konvencijama od 12. 8. 1949. o zaštiti žrtava rata..."

⁷ Član 49-I, 50-II, 129-III, 146-IV Ženevskih konvencija iz 1949.

⁸ Član 50-I, čl. 51-II, čl. 130-III i čl. 147-iv: član 11, 85. i 86. Dopunskog protokola I.

Prema članku 85. Dopunskog protokola I, teške povrede ovog Protokola, kada su izvršena namjerno i izazvala smrt ili ozbiljne tjelesne ili zdravstvene povrede su:

- napad na civilno stanovništvo ili pojedine civilne osobe;
- poduzimanje napada protiv građevina i instalacija koje sadrže opasne sile;
- uzimanje nebranijenih mjesta i demilitarizirane zone za predmet napada;
- uzimanje za predmet napada osobe, sa znanjem da je ona onesposobljena za borbu;
- perfidno korištenje znaka raspoznavanja Crvenog krsta/križa, Crvenog polumjeseca ili Crvenog lava i sunca ili drugih zaštitnih znakova koji su priznati Konvencijama ili Dopunskim protokolom I;
- premještanje dijelova vlastitog civilnog stanovništva od strane okupacijske sile na teritorij koji ona okupira;
- neopravdano odlaganje repatrijacije ratnih zarobljenika ili civila;
- provođenje aparthejda i ostalih nehumanih i degradirajućih postupaka koji vrijeđaju osobno dostojanstvo, na osnovi rase diskriminacije;
- uzimanje jasno vidljivih historijskih spomenika, umjetničkih djela ili mjesta za vjerske objekte, koji predstavljaju kulturno ili duhovno nasljeđe naroda i kojima je posebnim sporazumima određena posebna zaštita, za objekt napada.

Države članke Ženevskih konvencija obvezale su se da će tragati za osobama koje su navodno izvršile ili naredile da se izvrše ratni zločini i da će izvesti sve takve osobe bez obzira na njihovu nacionalnost, pred vlastite sudove. Države mogu u skladu s odredbama svog zakonodavstva, predati te osobe na suđenje drugoj državi. Dakako, prema čl. 88. Dopunskog protokola I, države članke treba da surađuju, u najvećoj mogućoj mjeri, u vezi s krivičnim i sudskim postupcima koji se odnose na teške povrede Ženevskih konvencija i Dopunskog protokola I, te, kada to okolnosti dopuste, u pitanju ekstradicije.

Kaznena odgovornost u međunarodnom humanitarnom pravu je pooštrena. Odgovorni su i neposredni izvršitelji, oni koji su naredili kao i svi koji su propustili izvršiti svoju dužnost, spriječiti izvršenje zločina i kazniti njihove izvršitelje.

U tom smislu Dopunski protokol I određuje: "Činjenica da je povredu Konvencije i ovog Protokola izvršio neki podčinjeni ne oslobađa njegove starješine kaznene i disciplinske odgovornosti već, prema slučaju, ukoliko su oni znali, ili imali informacije koje su im omogućile da zaključie pod okolnostima koje su vladale u to vrijeme, da je on izvršio ili će izvršiti takvu povredu i ako nisu poduzeli sve moguće mjere u granicama svoje moći spriječiti ili suzbiti povredu."⁹

U skladu sa Ženevskim konvencijama i Dopunskim protokolom I.

- ratne zločine mogu izvršiti ne samo pripadnici oružanih snaga nego i civili i njih mogu goniti ne samo vojni nego i civilni krivični sudovi;
- ratni zločini mogu biti izvršeni ne samo činjenjem nego i nečinjenjem ili nepoduzimanjem mjera pretpostavljenog da spriječi da podčinjeni izvrše takav zločin ili izdavanjem naređenja čije izvršenje predstavlja takav zločin;
- osoba koja je izvršila ratne zločine ima pravo na fer i redovno suđenje, što znači posebno pravo na kvalificiranog branitelja kompetentnog tumača, prava da pozivaju svjedoke, te pravo na podnošenje žalbe;

⁹ Čl. 86. stav 2. Dopunskog protokola I.

- ratni zločini ne zastarijevaju;
- ratni zločini su svuda kažnjivi.

ZAKONODAVSTVO U BOSNI I HERCEGOVINI

2003. godine doneseni su Kazneni zakon Bosne i Hercegovine,¹⁰ Kazneni zakon Federacije BiH,¹¹ Kazneni zakon Republike Srpske¹² i Kazneni zakon Distrikta Brčko BiH,¹³ čime je Bosna i Hercegovina dobila svoje autonomno kazneno zakonodavstvo, kao najautentičniji izraz svoje suverenosti. Kao rezultat reforme kaznenog zakonodavstva u BiH, došlo je do podjele nadležnosti između države BiH i entiteta, u odnosu na materiju posebnog dijela.

Glava XVII, pod nazivom "Kaznena djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, spada u cijelosti u nadležnost BiH.

Osnova inkriminacije iz ove glave Kaznenog zakona BiH, nalazi se u međunarodnim konvencijama od kojih izdvajamo: Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine,¹⁴ Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine Hašku konvenciju o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba iz 1954. godine.¹⁵

Osim ovoga, zakonodavac se pri određivanju većeg broja kaznenih djela iz ove Glave, rukovodio i odredbama Statuta Međunarodnog suda za kazneno gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriju bivše Jugoslavije od 1991. godine (članak 2. – teška kršenja Ženevskih konvencija iz 1949. godine, članak 3. – kršenja zakona i običaja ratovanja; članak 4. – genocid).¹⁶

Pojedine inkriminacije iz ove Glave određene su, na istovjetan način, kao što je to učinjeno u Rimskom statutu iz 1998. godine (genocid iz čl. 6.; zločini protiv čovječnosti i ratni zločini iz čl. 7 Statuta). To se odnosi i na odredbe o osobnoj i kaznenoj odgovornosti, isključenju imuniteta i zapovjednoj odgovornosti.

Sva kaznena djela iz Glave XVII. Kaznenog zakona BiH imaju svoj temelj u povredi određenih pravila međunarodnog prava a najteža od njih proglašena su zločinima po međunarodnom pravu.

Pojam "Kaznena djela protiv čovječnosti" treba shvatiti u širem smislu kao "uvažavanje – vezano za pravilo međunarodnog prava – ljudskih, moralnih, humanih zahtjeva u odnosu na integritet čovjeka, njegovu egzistenciju za pojedinca i člana određene socijalne skupine i cjelokupne međunarodne zajednice, na zaštitu od rata, nepotrebnih ra-

¹⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 37/03 i 61/04.

¹¹ "Službene novine Federacije BiH", br. 36/03, 37/03 i 21/04.

¹² Službeni glasnik Republike Srpske", br. 49/03 i 108/04.

¹³ "Službeni glasnik Distrikta Brčko BiH", br. 10/03 i 45/04.

¹⁴ BiH je stranka ove konvencije, "Službeni list R BiH", 25/93 (sukcesija).

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Usvojen Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN, br. 827 od 25. 5. 1993., izmijenjen i dopunjen Rezolucijom br. 1166 od 3. 5. 1998., izmijenjen i dopunjen Rezolucijom br. 1329 od 20. 11. 2000., izmijenjen i dopunjen Rezolucijom br. 1411 od 17. 5. 2002. godine.

Na temelju odredbi Ustava BiH o prihvatanju principa međunarodnog prava, te odredaba sadržanih u članku II. t. 8. Aneksa IV. Okvirnog sporazuma za mir u BiH, Bosna i Hercegovina je preuzela obvezu suradnje s Međunarodnim tribunalom za kazneno gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriju bivše Jugoslavije, od 1991. godine.

tnih razaranja i represije, za zaštitu od postupaka u ratu suprotnih zakonima i običajima ratnog prava. U tom smislu kod ovih kaznenih djela radi se o dvije kategorije povreda: povreda pravila međunarodnog prava i povreda čovječnosti. Vrijednosti koje se ovim inkriminacijama zaštićene i i koje međunarodna zajednica podiže na rang općeljudskih vrijednosti su u isto vrijeme i vrijednosti svake pojedine zemlje”.¹⁷

Kaznena djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom a koja se odnose na teško kršenje Ženevskih konvencija i Dopunskog protokola I u Kaznenom zakonu BiH su:

U čl. 171. Kaznenog zakona BiH inkriminiran je zločin genocida:

“Kao u cilju da postupno ili djelomično istrijebi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu ljudi naredi učinjenje ili učini koje od ovih djela:

- a) ubijanje pripadnika skupine ljudi;
- b) nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi;
- c) smišljeno nametanje skupini ljudi ili zajednici takvih životnih uvjeta koji bi mogli posjedovati njezinim potpunim ili djelomičnim istrebljenjem;
- d) uvođenje mjera kojima je cilj sprečavanje rađanja unutar skupine ljudi;
- e) prisilno preseljenje djece iz te u drugu skupinu ljudi,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.”

U čl. 172. Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine inkriminirani su zločini protiv čovječnosti:

(1) “Tko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

- a) lišenje druge osobe života (ubojstvo);
- b) istrebljenje;
- c) odvođenje u ropstvo;
- d) deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva;
- e) zatvaranje ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava;
- f) mučenje;
- g) prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje izravnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje) seksualno ropstvo, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilnu sterilizaciju ili bilo koji drugi oblik teškog seksualnog nasilja;
- h) progon bilo koje skupine ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u vezi s bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine;
- i) prisilni nestanak osoba;
- j) zločin aparthejda;
- k) druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušavanja zdravlja,

¹⁷ Bačić-Šeparović, Kazneno pravo – posebni dio, Zagreb, 1999., str. 331.

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

- (2) U smislu stavka 1. ovog članka sljedeći pojmovi imaju ovo značenje:
- a) Napad usmjeren bilo protiv kojeg civilnog stanovništva jest ponašanje koje uključuje višestruko činjenje djela iz stavka 1. ovog članka bilo protiv kojeg civilnog stanovništva na osnovi ili u cilju državne politike ili politike neke organizacije da se učini takav napad.
 - b) Istrebljenje uključuje namjerno nametanje takvih životnih uvjeta, a posebno uskraćivanje pristupa hrani i lijekovima, koji mogu posjedovati uništenjem dijela stanovništva.
 - c) Odvođenje u ropstvo jest vršenje nad osobom bilo kojeg ili svih ovlaštenja inače vezanih za pravo svojine, uključujući vršenje takvog ovlaštenja pri trgovanju ljudima, posebno ženama i djecom.
 - d) Deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva jest prisilno iseljenje osoba s teritorija na kojem su zakonito prisutne protjerivanjem ili drugim mjerama prisile, bez osnova dopuštenih po međunarodnom pravu.
 - e) Mučenje jest namjerno nanošenje snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje osobi zadržanoj od strane optuženog ili pod nadzorom optuženog, izuzimajući bol ili patnju koja je posljedica isključivo izvršenja zakonitih sankcija.
 - f) Prisilna trudnoća jest nezakonito zatočeništvo žene kojoj je prisilno prouzrokovana trudnoća, s namjerom da se utječe na etnički sastav bilo kojeg stanovništva ili da se učine druge teške povrede međunarodnog prava.
 - g) Progon jest namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici.
 - h) Prisilni nestanak osoba jest hapšenje, pritvaranje ili otimanje osoba, od strane ili s dopuštenjem, podrškom ili pristankom države ili političke organizacije, uz odbijanje da se prizna takvo lišenje slobode ili da se pruži informacija o sudbini ili o mjestu gdje se nalaze takve osobe, s namjerom da se uklone od zaštite zakona na duže vrijeme.
 - i) Zločin aparthejda su nečovječne radnje slične prirode radnjama iz stavka 1. ovog članka, učinjene u kontekstu institucionaliziranog režima sistematskog potlačivanja i dominacije jedne rasne skupine nad bilo kojom drugom rasnom skupinom ili skupinama ljudi, učinjene s namjerom održavanja takvog režima.¹⁸

U članku 173. Kaznenog zakona BiH inkriminiran je ratni zločin protiv civilnog stanovništva:

(1) "Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

- a) napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, a taj je napad posljedovao smrću, teškom tjelesnom ozljedom ili teškim narušavanjem zdravlja ljudi;
- b) napad bez izbora cilja kojim se pozljeđuje civilno stanovništvo;
- c) ubijanja, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znan-

¹⁸ Ovo krivično djelo predstavlja novinu u našem krivičnom zakonodavstvu.

stvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja;

- d) raseljenje, preseljenje ili prisilno odnarođjenje ili prevođenje na drugu vjeru;
- e) prisiljavanje druge osobe, upotrebom sile ili prijetnje izravnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), prisiljavanje na prostituciju, primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje taoca; kolektivno kažnjavanje, protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja, oduzimanje prava na pravično i nepristrano suđenje; prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili u neprijateljskoj obavještajnoj službi ili upravi;
- f) prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjivanje stanovništva, konfiskaciju imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protupravno, samovoljno i vojnim potrebama neopravdano uništavanje ili prisvajanje imovine u velikim razmjerima, uzimanje nezakonite i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjene vrijednosti domaće novčane jedinice ili protuzakonito izdavanje novca, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovog članka kaznit će se tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

- a) napad na objekte posebno zaštićene međunarodnim pravom ili općeopasne objekte i postrojenja kao što su brane, nasipi i nuklearne elektrane;
- b) napad bez izbora cilja na civilne objekte koji su pod posebnom zaštitom međunarodnog prava, nebranjena demilitarizirane zone;
- c) dugotrajno oštećenje prirodnog okoliša velikih razmjera, koje može štetiti zdravlju ili opstanku stanovništva.

(3) "Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, kao okupator naredi ili učini preseljenje dijelova civilnog stanovništva svoje pripadnosti na okupiranu teritoriju,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora."

U članku 174. Kaznenog zakona BiH inkriminiran je ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika:

"Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ili oružanog sukoba, prema ranjenicima, bolesnicima, brodolomcima ili sanitetskom ili vjerskom osoblju naredi ili učini koje od ovih djela:

- a) lišenje drugih osoba života (ubojstva) namjerna nanošenja osobama snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije;
- b) nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja;
- c) protupravno, samovoljno, vojnim potrebama neopravdano uništavanje ili prisvajanje u velikim razmjerima materijala, sredstava sanitetskog transporta i zaliha sanitetskih ustanova ili jedinica,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Članak 175. Kaznenog zakona BiH inkriminira ratni zločin protiv ratnih zarobljenika:

“Tko kršeći pravila međunarodnog prava, prema ratnim zarobljenicima naredi ili učini koje od ovih djela:

- a) lišenje drugih osoba života (ubojstva), namjerna nanošenja osobama snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja) nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije;
- b) nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja;
- c) prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili lišavanje prava na pravično i nepristrano suđenje,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora”.

Organiziranje skupine ljudi i poticanje na učinjene krivičnih djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina inkriminirano je u čl. 176. Krivičnog zakona BiH.

(1) Tko organizira skupinu ljudi radi činjenja kaznenih djela iz članka 171. (genocid), 172. (zločini protiv čovječnosti), 173. (ratni zločin protiv civilnog stanovništva), 174. (ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika) i 175. (ratni zločin protiv ratnih zarobljenika) ovog Zakona,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(2) Tko postane pripadnik skupine ljudi iz stavka 1. ovog članka, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Pripadnik skupine ljudi iz stavka 1 ovog članka koji otkrije skupinu ljudi prije nego što je u njezinu sastavu ili za nju učinio krivično djelo,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine, a može se i osloboditi kazne.

(4) Tko priziva ili potiče na činjenje kaznenih djela iz članka 171. do 175. ovog zakona,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Članak 177. Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine propisuje da je protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja zločin.

(1) Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ili oružanog sukoba ubije ili rani neprijatelja koji je odložio oružje ili se bezuvjetno predao ili nema sredstva za obranu,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ako je ubojstvo iz stavka 1. ovog članka učinjeno na svirep ili podmukao način, iz koristoljublja ili iz drugih niskih pobuda, ili ako je ubijeno više osoba, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(3) Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ili oružanog sukoba naredi da u borbi ne smije biti preživjelih pripadnika neprijateljske vojske ili vodi borbu protiv neprijatelja na toj osnovi,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.”

Člankom 178. Kaznenog zakona BiH, inkriminirano je protupravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu:

(1) “Tko naredi da se protupravno oduzimanje stvari od ubijenih ili ranjenih na ratištu ili tko učini takvo oduzimanje,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je krivično djelo iz stavka 1. ovog članka učinjeno na svirep način, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina."

Člankom 179. Kaznenog zakona utvrđeno je krivično djelo povreda zakona ili običaja rata:

(2) "Tko za vrijeme rata ili oružanog sukoba naredi da se povrijede zakoni ili običaji rata ili ih sam povrijedi,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(2) Povrede zakona ili običaja rata iz stavka 1. ovog članka uključuju:

b) upotrebu bojnih otrova ili drugih ubojnih sredstava s ciljem izazivanja nepotrebnih patnje;

c) bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela ili pustošenje koje nije opravdano vojnim potrebama;

d) napad ili bombardiranje bilo kojim sredstvima nebranjenih gradova, sela, nastambi ili zgrada;

e) pljenidbu, uništavanje ili namjerno oštećenje ustanova namijenjenih vjerskim, dobrotvornim ili obrazovnim potrebama, znanosti i umjetnosti, historijskih spomenika i znanstvenih i umjetničkih djela;

f) pljačku javne i privatne imovine."

U članku 181. Kaznenog zakona BiH, inkriminirana je povreda parlamentara kao zločin:

"Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ili oružanog sukoba vrijeđa, zlostavlja ili zadrži parlamentara ili njegovu pratnju ili im spriječi povratak, ili na drugi način povrijedi njihovu nepovredivost,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

U članku 182. Kaznenog zakona BiH, inkriminirano je kao zločin neopravdano odgađanje povratka ratnih zarobljenika:

"Tko kršeći pravila međunarodnog prava, nakon završetka rata ili oružanog sukoba naredi ili izvrši neopravdano odgađanje povratka ratnih zarobljenika ili civilnih osoba,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

U čl. 183. Kaznenog zakona BiH, utvrđeno je krivično djelo uništavanje kulturnih, historijskih i religijskih spomenika:

(1) "Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ili oružanog sukoba uništava kulturne, historijske ili vjerske spomenike, građevine ili ustanove namijenjene znanosti, umjetnosti, odgoju, humanitarnim ili religijskim ciljevima,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stava 1. ovog člana uništen jasno prepoznatljiv objekt koji je kao kulturno i duhovno naslijeđe naroda pod posebnom zaštitom međunarodnog prava,

učinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina."

Zloupotreba međunarodnih znakova, inkriminirana je u članku 184. Kaznenog zakona BiH:

(1) "Tko zloupotrijebi ili neovlašteno nosi zastavu ili znak Organizacije ujedinjenih nacija, ili znakove ili zastave Crvenog krsta ili znakove koji njima odgovaraju, ili druge priznate međunarodne znakove kojima se obilježavaju određeni objekti radi zaštite od vojnih djelovanja.

(2) Tko krivično djelo iz stavka 1. ovog članka učini za vrijeme ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti,

kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.”

U članku 191. Kaznenog zakona BiH inkriminirano je djelo uzimanje talaca:

(1) Tko drugoga zatvori, drži zatvorenoga ili mu na drugi način oduzme ili ograniči slobodu kretanja ili ga drži i prijeti da će ga ubiti, povrijediti ili nadalje zadržavati kao taoca, u cilju da primora neku državu ili međunarodnu međuvladinu organizaciju da nešto izvrši ili ne izvrši kao izričiti ili prešutni uvjet za oslobađanje taoca,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ako je zbog kaznenog djela iz stavka 1. ovog članka nastupila smrt otete osobe, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

(3) Ako je pri činjenju kaznenog djela iz stavka 1. ovog članka učinitelj otetu osobu s umišljajem lišio života,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Navedenim člancima Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine iz Glave XVII. "Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom", teške povrede Ženevskih konvencija su na odgovarajući način inkriminirane. Određivanje da povreda ovih vrijednosti predstavlja činjenje kaznenih djela, nije samo ispunjavanje obveza, koje je, po međunarodnom pravu preuzela Bosna i Hercegovina, već je pokazatelj da su to one općeljudske vrijednosti koje je međunarodna zajednica prepoznala kao temeljne postulate civiliziranog društva. One su sadržane i u našem kaznenom zakonodavstvu i to su norme koje izražavaju najoštriju osudu svih. Time je Bosna i Hercegovina ispunila svoje obveze koje proizlaze iz Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Dopunskog protokola I, iz 1977. godine.

Novine u kaznenom zakonodavstvu BiH predstavlja unošenje novog kaznenog djela koje ranije nije bilo sadržano u entitetskim kaznenim zakonima koji su uređivali ovu materiju. Riječ je o kaznenom djelu iz čl. 172. – zločini protiv čovječnosti". Novina je i članak 180. Kaznenog zakona kojim su predviđene posebne odredbe o osobnoj odgovornosti osoba koje planiraju, pokreću, navode ili potiču, ili pomažu u planiranju, pripremanju ili počinjenju pojedinih kaznenih djela iz ove Glave (kaznena djela iz čl. 172, 175, 177. i 179. Kaznenog zakona BiH).¹⁹

Prema odredbama članka 19. Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, zbog posebne težine ovih kaznenih djela, kazneni progon i izvršenje kazne ne zastarijeva za kazneno djelo genocida, zločina protiv čovječnosti te ratnih zločina, kao ni za kaznena djela za koja po međunarodnom pravu zastarijelost ne može nastupiti. Odredbe o nezastarijevanju sadrže i Kazneni zakon Federacije BiH (čl. 20.) te Kazneni zakon Brčko Distrikta BiH (čl. 20.).

Nezastarijevanje je predviđeno i u Konvenciji o nezastarijevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti: Prema članku 1. te Konvencije ne može nastupiti zastara u pogledu pojedinih zločina bez obzira na datum kad su počinjeni (ratni zločini, zločini protiv čovječnosti, bilo da su počinjeni u ratu ili u doba mira).

Člankom 29. Rimskog statuta iz 1998. godine propisano je da kaznena djela iz nadležnosti Međunarodnog kaznenog suda ne zastarijevaju.

¹⁹ V. Komentar krivičnih /kaznenih/ zakona u BiH, knjiga I, zajednički projekt Vijeća Europe i Europske komisije, str. 572.

UZAJAMNA POMOĆ

Obveza međusobne suradnje i pružanja pravne pomoći u kaznenim stvarima predviđena je člankom 88. Dopunskog protokola I:

1. "Visoke strane ugovornice će pružati jedna drugoj u najvećoj mjeri pomoć u vezi s kaznenim i sudskim postupcima koji se odnose na teške povrede Konvencije ili ovog Protokola.
2. Pod uvjetom poštovanja prava i obveza ustanovljenih Konvencijama i člankom 88. stavak 1. ovog Protokola, i kada to okolnosti dozvole, Visoke strane ugovornice će surađivati u pitanju ekstradicije. Ona će pokloniti dužnu pažnju zahtjevu države na čije je teritoriju izvršena povreda.
3. Pravo Visoke strane ugovornice kojoj se upućuje zahtjev primjenjivat će se u svim slučajevima. Međutim, odredbe prethodnih stavova neće utjecati na obveze koje proizlaze iz odredaba bilo kojeg drugog ugovora bilateralne ili multilateralne prirode kojim se regulira ili će se regulirati u cjelini ili djelomično, međusobno pravna pomoć u kaznenim stvarima."

Uzajamna pomoć u vezi s kaznenim postupcima koji se vode u pogledu teških povreda može uključiti, na primjer, obavještanje i predaju dosjea i dokumenata, dokaza i istrage, potrage, preuzimanje optužbe, izvršenja presuda koje su donijeli strani krivični sudovi itd.

Međunarodna pomoć u kaznenim stvarima uređena je Zakonom o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine.²⁰

Prema odredbama Zakona o kaznenom postupku BiH (Glava XXX – Postupak za pružanje međunarodnopravne pomoći i izvršenje međunarodnih ugovora u kaznenopravnim stvarima), međunarodna pravna pomoć u krivičnim stvarima je široko postavljena i sadrži ustupanje izvršenja sudskih odluka u krivičnim stvarima, ustupanje krivičnog gonjenja, izručenje i dr.

Međunarodna kaznenopravna pomoć predstavlja međusobno pružanje pravne pomoći između domaćih i stranih subjekata kaznenog postupka. Odredbe Zakona o kaznenom postupku BiH primjenjuju se samo onda ako ne postoji drugi zakoni BiH ili međunarodni ugovori, koji reguliraju pružanje pravne pomoći.

U pravilu, Sud neće postupiti po molbi inozemnog organa kojom se traži izvršenje presude inozemnog suda. Izvršenje presude se neće dopustiti ni onda kad je presudom inozemnog suda obuhvaćeno kazneno djelo koje predstavlja kazneno djelo i po KZ BiH, i gdje je izrečena kaznenopravna sankcija koju propisuje i kazneno zakonodavstvo BiH. Također, državljanstvo osuđene osobe ne predstavlja temelj za izvršenje presude inozemnog suda, tako da se takva presuda neće izvršiti bez obzira je li osuđeni domaći državljanin, stranac ili osoba bez državljanstva. Izuzetno, presuda suda će biti izvršena ako se ispune dva uvjeta: prvi uvjet za izvršenje presude inozemnog suda je da postoji sporazum zainteresiranih država o pružanju kaznenopravne pomoći, kojim se regulira izvršenje presuda suda druge države (npr. Sporazum o međusobnom izvršenju sudskih odluka o kaznenim stvarima između BiH, F BiH i Republike Hrvatske, potpisan 20. 02. 1996. godine). Drugi uvjet jest da Sud izriče sankciju u skladu s kaznenim zakonodavstvom BiH.

²⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 48/05 i 13/05.

Odredbe o međunarodnoj pravnoj pomoći sadrže i:

Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine²¹. Dio treći – Posebni postupci u Glavi XXXI. (Postupak za pružanje međunarodne pravne pomoći i izvršenje međunarodnih ugovora u kaznenopravnim stvarima); Zakon o kaznenom postupku Republike Srpske.²² Dio IV - Posebni postupci, Glava XXXI. (Postupak za pružanje međunarodne pravne pomoći i izvršenje međunarodnih ugovora u kaznenopravnim stvarima) i Zakonu o kaznenom postupku Brčko Distrikta BiH.²³ Dio treći – Posebni postupci, Glava XXX, Postupak za pružanje međunarodne pravne pomoći i izvršenje međunarodnih ugovora u kaznenopravnim stvarima.

Ekstradicija (izručenje) osumnjičenih odnosno optuženih i osuđenih osoba iz BiH (Glava XXXI.) u drugu državu, vrši se na osnovi međunarodnih ugovora o izručenju ili posebnih zakona BiH. Ako njih nema, vrši se po Zakonu o kaznenom postupku BiH.

Ekstradicija osumnjičenih, optuženih ili osuđenih osoba iz BiH u drugu državu vrši se pod sljedećim uvjetima: da osoba čije se izručenje traži nije državljanin BiH; da ta osoba ne uživa pravo azila u BiH, odnosno da nije u postupku traženja azila; da djelo zbog kojeg se traži izručenje nije izvršeno na teritoriju BiH, protiv nje ili njezina državljanina; da djela za koje se traži izvršenje predstavlja kazneno djelo i po domaćem zakonu i po zakonu države u kojoj je izvršeno; da djelo za koje se traži izručenje nije političko ili vojno krivično djelo; da nije nastupila zastarjelost kaznenog gonjenja ili izvršenja kazne; da je utvrđen identitet osobe čije se izručenje traži; da ima dovoljno dokaza za sumnju da je stranac čije se izvršenje traži učinio određeno kazneno djelo ili da postoji pravosnažna presuda te da se izručenje stranca ne traži radi kaznenog gonjenja ili kažnjavanja zbog njegove rase, spola, nacionalnog i etničkog porijekla, religijskog uvjerenja i političkih stavova kao i da se izručenje ne traži za kazneno djelo s propisanom smrtnom kaznom prema zakonu države koja traži izručenje, osim ako država koja traži da garanciju da se neće izreći ili izvršiti smrtna kazna.

Za provedbu postupka ekstradicije nadležan je Sud Bosne i Hercegovine. Postupak je uređen Zakonom o Sudu BiH.²⁴

Postupak predaje osumnjičenih, odnosno osuđenih osoba protiv kojih se vodi kazneni postupak pred međunarodnim kaznenim sudovima, uređeno je posebnim zakonima.

Na temelju odredaba Ustava BiH o prihvaćanju načela međunarodnog prava, te odredaba sadržanih u članu II. 8. Aneksa 4. Okvirnog mirovnog sporazuma za BiH, BiH je preuzela obvezu suradnje s Međunarodnim tribunalom za kazneno gonjenje osoba odgovornih za ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava na teritoriju bivše Jugoslavije od 1991. godine. (Međunarodni tribunal). Postupak predaje osumnjičenih, odnosno optuženih osoba protiv kojih se vodi kazneni postupak pred međunarodnim kaznenim sudovima uređen je propisima o izručenju okrivljenih osoba: Uredba sa zakonskom snagom o izručenju po molbi Međunarodnog suda,²⁵ Zakon o izručenju okrivljenih osoba po zahtjevu Međunarodnog suda,²⁶ te Zakon o suradnji Republike

²¹ "Službene novine Federacije BiH", br. 35/03, 56/03, 78/2004.

²² "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 50/03, 111/04, 115/04.

²³ "Službeni glasnik Distrikta BiH", br. 10/03, 45/04.

²⁴ "Službeni glasnik BiH", br. 29/00, 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 12/03, 4/04, 9/04, 35/04 i 61/04.

²⁵ "Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", br. 12/1995.

²⁶ "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 9/96.

Srpske s Međunarodnim krivičnim sudom u Hagu.²⁷ Ovim propisima uređuje se postupak izručenja okrivljenih osoba protiv kojih je pokrenut ili se vodi krivični postupak Međunarodnim tribunalom

2004. godine, usvojen je Zakon o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) tužiteljstva BiH i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u BiH.²⁸

Prema odredbama Zakon MKSJ može ustupiti predmet u kojem je optužnica potvrđena sukladno Pravilu 11. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, nakon čega tužitelj BiH poduzima kazneno gonjenje u skladu s točkama optužnice MKSJ i činjenicama navedenim u optužnici. Nakon što prilagodi optužnicu MKSJ u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH, tužitelj tako prilagođenu optužnicu dostavlja Sudu BiH.

Opće je pravilo da se dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu upotrijebiti u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini.

Spomenutim zakonodavstvom u BiH je pravno osigurana međunarodna pomoć u krivičnim stvarima. Da bi se razumjelo domaće zakonodavstvo u pogledu uzajamne pomoći, valja imati u vidu da je uzajamna pomoć osigurana međunarodnim ugovorima i domaćim pravom. To znači da, ako postoji međunarodni ugovor, on će biti primijenjen.

UMJESTO ZAKLJUČKA

1949. godine usvojene su Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata a 1977. godine i dva Dopunska protokola o zaštiti žrtava međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba. Ovi dokumenti predstavljaju impresivno nastojanje da se ograniče razarajući efekti oružanih sukoba, smanje patnje bolesnih i ranjenih i zaštite životi i imovina civila.

Svaki borac koji sudjeluje u oružanom sukobu morao bi biti svjestan odgovornosti i dužnosti, kao i zakonom dopuštenih granica u svojim postupcima, kao što i svatko tko nije borac mora biti svjestan prava. Ta svijest je prvi važan korak ka većem poštovanju humanitarnog prava i njegovom djelotvornom provođenju.

Nažalost, u proteklim sukobima borci su često bili najzaštićenije osobe a nevini civili najizloženiji opasnostima i, bez razlike, mučeni, ranjavani i ubijani.

Strane u međunarodnom sukobu imaju obvezu sprečavati kršenja međunarodnog humanitarnog prava i kažnjavati izvršitelje tih povreda. Sukladno preuzetim međunarodnim obvezama države moraju poduzeti svaku zakonodavnu mjeru potrebnu radi propisivanja odgovarajućih krivičnih sankcija protiv osoba koje su izvršile ili koje su izdale naređenje da se izvrši neka od teških povreda ugovora. Bosna i Hercegovina je usvojila i donijela zakonodavstvo nužno za kažnjavanje teških povreda Ženevskih konvencija o zaštiti žrtava rata i Dopenskog protokola I.

No, nije dovoljno samo definirati kazneno djelo u skladu s međunarodnim pravom, već mora postojati i odgovarajući stručni mehanizam u obliku "međunarodnog kazne-

²⁷ "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 52/01.

²⁸ "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 61/04.

nog suda" koji će suditi počiniteljima tog kaznenog djela. Veoma je značajno, prema tome, da se u narednom razdoblju usmjere napori u cilju stvaranja uvjeta za kažnjavanje povreda međunarodnog humanitarnog prava na progresivni razvoj, uzimajući u obzir sve mogućnosti koje se otvaraju u okviru daljnjeg usavršavanja sustava odgovornosti u okviru općeg međunarodnog prava. Premda nas raduje da čovječanstvo danas "raspolaze "Međunarodnim kaznenim sudom", u okviru organizacije koja jamči i zastupa njegove interese jasno je da treba i dalje raditi na prevenciji tih zločina. Inače ćemo i 21. stoljeće zvati "stoljećem genocida".

VIOLATIONS OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW AND LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

The period between the end of 20th and the beginning of the 21st century have been marked with conflicts in which the norms of the International Humanitarian Law have been brutally violated. In changed security conditions, after the Cold War, when security of an individual became top priority, importance of the body of International Humanitarian Law which protects protected people in the state of war were reaffirmed.

General support of these acts, and especially of Geneva Conventions on Protection of War Victims from the year 1949 and of Additional Protocols I from the year 1977, represents encouragement and raises hopes with regard to consciousness of necessity of investing new efforts, too, to achieve limiting of armed conflicts consequences.

Parties in an international conflict have obligation to prevent any violation of International Humanitarian Law and to punish those who violate it. Punishments for grave violations of Geneva Conventions and Additional Protocols I represent one of most important elements of national application of International Humanitarian Law.

The author in her work analyses the degree in which Bosnia and Herzegovina have fulfilled taken-over international obligations and adopted legislature necessary for punishing grave violations of International Humanitarian Law.

Key words: International Humanitarian Law, Bosnia and Herzegovina, Criminal Laws, Geneva Conventions and Additional Protocols I.